

O DRAMATIZACIJI ULOMKA IZ DNEVNIČKE PROZE
DJETINJSTVO U AGRAMU MIROSLAVA KRLEŽE:
BAKA TEREZIJA I MALI KRLEŽA

Autorice – polaznice Centra izvrsnosti za hrvatski jezik

Tatjana Ruža, Varaždin

Ovaj dramski tekst nastao je prema dnevničkoj prozi Miroslava Krleže *Život u Agramu*, odnosno *Djetinjstvo 1902. i 1903. i drugi zapisi*, s ciljem da, prema mnogima, najljepše i najsentimentalnije retke Krležine proze učinimo dostupnijima srednjoškolskoj publici koja se u redovnom srednjoškolskom programu nikada ne susreće s tim tekstom. Ako pak i dopadne u ruke srednjoškolcima, zbog višeslojnosti i nezaobilaznih autorovih osobnih refleksija i njihovih višeslojnih tumačenja, ostaje nepotpuno otkrivena, možda i neshvaćena. Za portretiranje likova maloga Krleže i njegove bake Terezije Goričanec bilo je potrebno proučiti izvore koji obiluju različitim tumačenjima autorova djetinjstva, ali i stvarne osobe njegove bake koja idealizirana prerasta u književni lik. Zato su pripreme za stavaranje ovoga teksta obuhvaćale ne samo iščitavanje odabranih Krležinih djela već i proučavanje povijesne, biografske, književnoteorijske građe kao i aktualnih tekstova o recepciji Krležina stvaralaštva danas, tridesetak godina nakon piščeve smrti. Da bismo sačuvali Krležina tumačenja osobnih sjećanja i što vjernije prenijeli njegova razmišljanja o svome djetinjstvu, ali i da bismo dramski dočarali vrijeme koje je proveo sa svojom bakom, Međimurkom i Varaždinkom, određene dijelove teksta doslovno smo preuzimali iz njegovih dnevničkih zapisa. U tome se nismo pridržavali slijeda opisanih sjećanja, već smo dramske prizore organizirali uokvirivši ih (u njemu tako dragu igru) – ritual simuliranja mise u bakinoj sobi, prema našoj osobnoj zamisli.

Rukovođeni njegovim refleksijama i retrospektivnim raslojavanjem i raščlanjivanjem osobne prošlosti, došli smo do sentimentalnog pedesetgodšnjaka koji

lamentira nad svojim ranim djetinjstvom, na početku Drugog svjetskog rata, 1942. godine. Iz perspektive zrele osobe koju guše egzistencijalne dvojbe, Krleža slika autoportret dječaka koji se razvija oko 1902./1903. “više-manje nesvjesno u smjeru praktičnog ateizma”, ali unatoč tome ministrira na misama i proživljava crkvene rituale. Budući da je svoja najranija sjećanja Krleža zapisao četrdeset godina kasnije, postoji sumnja može li autentičnost doživljenoga nakon toliko vremena biti uvjerljiva. Logično je da su slike sjećanja puštene kroz iskustveni filter više od pukog bljeska u našoj svijesti, no baš zbog te fine obrade zrelog pogleda unatrag, vjerujemo ekspresiji koja diše u njegovim redcima. Neke smo informacije iz polaznoga teksta upotpunili biografskim podacima iz drugih izvora o činjenicama iz autorova života (kao na primjer rodoslovlje), da bi tekst donekle bio i instruktivan. Neke smo podatke (kao Krležin navod da je baka ostala udovica s trideset i pet godina) korigirali prema povijesnim istraživanjima. Tako smo, nadamo se, uspjeli ispričati dramsku priču o djeliću života velikog književnika, zapravo priču o zaštitničkom i toplom odnosu bake i unuka kakav, uostalom, većina ljudi i pamti (iz osobna iskustva) s nekim tko mu je u to krhko doba pružao potrebnu skrb.

Krleža je istaknuo da je “odrastao u belostenčevsko-jambrešićevsko-habdelićevskim maglama kasnog, strogog franciskanskog mentaliteta u krugu svoje babice Terezije Goričančeve” pa je jasno da je upravo kajkavština bakin jezični izričaj, dok smo malog Krležu, desetgodišnjaka, zamislili kao štokavca koji tek povremeno progovara kajkavski, onako urbano, prema potrebi i situaciji.

Na kraju ovog malog, istraživačkog i stvaralačkog pothvata ostaje nam nada da smo uspjeli u svojem cilju te da smo sačuvali poetsku snagu Krležina zapisa uprizorenu u živu sličicu iz obiteljskog života.

BAKA TEREZIJA I MALI KRLEŽA

(Prizor iz djetinjstva)

Dramatizacija ulomka iz dnevničke proze
Djetinjstvo u Agramu Miroslava Krleže¹

Autorice:

Ana Marija Brđanović, 3. razr. SŠ

Lucija Dragičević, 3. razr. SŠ

Fani Solomun, 1. razr. SŠ

Tatjana Ruža, prof.

Lektura kajkavskoga teksta:

Valentina Šinjori, prof.

Željko Funda, prof.

Mentorica:

Tatjana Ruža, prof.

Dramska priča, sličica iz piščeva života, nastala u povodu obilježavanja
trideset godina od smrti hrvatskoga pisca Miroslava Krleže
Režija, scenografija i rekviziti: Lucija Dragičević i Tatjana Ruža

Lica:

Baka Terezija   *Lucija Kolarić*, 3. razr. SŠ

Mali Krleža   *Jura Ruža*, 7. razr. OŠ

Kuma   *Anamarija Tkalec*, 2. razr. SŠ

Pripovjedačica I.   *Fani Solomun*, 1. razr. SŠ

Pripovjedačica II.   *Ana Marija Brđanović*, 3. razr. SŠ

---

¹Tekst dramske igre *Baka Terezija i mali Krleža* tiče se dijela dnevničkih zapisa Miroslava Krleže (*Djetinjstvo 1902. – 1903. i drugi zapisi*, Zora, Zagreb, 1972.) od str. 71. do 89. (Uz ovaj dio valjalo je s učenicima, radi cjelovita razumijevanja proučiti i tekst do 104. str.). Ideja za okvir drame proizašla je iz ulomaka na str. 88. i 89.: (“... starica je mene uvažavala”) te ulomka: “Čitao sam joj mise...”). Ta dramska priča, sličica iz piščeva života, nastala je u Varaždinu, u listopadu i studenom 2011. - *u povodu obilježavanja trideset godina od smrti hrvatskoga pisca Miroslava Krleže*. Nastala je u nezaboravnom obrazovno-odgojnom procesu koji je polaznicama, voditeljici i učenicima omogućio *Centar izvrsnosti za hrvatski jezik*. Predstava je izvedena u sklopu programa otvorenja županijskoga LiDraNa 2012. za srednje škole u HNK-u Varaždin, 20. veljače 2012. U ovom dvobroju *Kaja*, tekst dramske igre *Baka Terezija i mali Krleža* objavljujemo i uz 120. obljetnicu rođenja Miroslava Krleže (op. ur. i T. Ruža).

Zuko Džumhur, Karikatura M. Krleže (1952.)

Prvi prizor

Baka Terezija i mali Krleža

1903. je godina. U starinskoj sobi dominiraju ormar i komoda. U sobi su baka i Krleža. Traje improvizirani sat geografije. Krleža poučava baku, kredom crta Europu na ormaru. Razgovaraju. Prizor počinje usred njihova razgovora.

Krleža: ... I ovdje negdje ti je Međimurje, a tu odmah ispod Zagorje... pa Zagreb...

Terezija (*sumnjičavo*): A je, a gde ti je onda Varaždin?

Krleža (*pokazuje*): Pa tu između Zagreba i Čakovca.

Terezija: Mmhhh.

Krleža (*briše crtež karte*): Ne vjeruješ, već vidim.

Terezija: Ma daj rajše nariši Golgotu, na bregu... onak kak ti znaš, s tri raspela... ha?

Krleža (*razočarano*): No dobro, budem. (*Crta.*)

Terezija: Viš kak lepo rišeš gde je Isusek naš raspet...

Krleža: Ma ne da mi se opet...

Terezija: A da mi mašu služiš?

Krleža (*oduševljeno*): Može! Koju hoćeš danas?

Terezija: Denes more zornica!

Krleža: Od svih – ti bi zornicu?

Terezija: Pak ščera je bila *mlada*, prekščera navečer *večernica*, i *pepelnicu* si držal neki den... Daj ve *zornicu*!

Krleža: No dobro, nek ti bude. Al za groš!

(*Uzima opremu iz ormara i nabraja predmete stavljajući dio po dio misne opreme na komodu i krevet.*) ... kadionica, svijećnjak... monstranca, kalež, ciborij i... knjiga umjesto misala.

(*Dok Krleža priprema pribor, Baka Terezija govori publici.*)

Terezija: Nek kaj – za groš!!! Več srbi desni dlan. (*Napadno se češe po desnom dlanu.*) Več sem čudaj penez zdavala mladom gosponu plebanušu. Jeftinejše su mi prave maše pri fratri!

Krleža (*ispruži dlan*): Groooš???

Terezija (*začudi se*): Hiiiiiii, cveteju ti nokti, buš velki gospon, al pak prebendar postal!

Pripremajući oltar na komodi, Krleža uzima iz ormara šaku hostija, otvara monstrancu i stavlja ih unutra.

Terezija (*čudi se*): Čuj dečec, a otkud ti tulike hostije, za pet ran Kristušovih?

Krleža: (*Smije se dok stavlja manipul na ruku.*) Otkud babica draga, prosim ih ponizno, pa uzeo sam malo više fratrima... sinoć... u sakristiji, poslije mise. (*Patetično, šaptom*) Nemoj mu reći!

Baka se smije.

Terezija: Komu? Župniku da velim da kradeš hostije po cerkvami? Čkomela bum od sramote! A... kam ti je šamrl vušel? Bez njega te ni videti za "oltarom" dragi plebanuš. (*Smije se.*)

Krleža: Ma tu je negdje. (*Traži ga po sobi.*)

Dok ga traži po sobi, baka Terezija ga krišom stavlja na mjesto za improviziranim oltarom. Kad Krleža primijeti, ukori ju njenom omiljenom poštapalicom.

Krleža (*smije se i maše prstom*): Da te, kakti lutorana, potare sveti Križ!

Terezija: No, no, buš dobil za vuho, fakin jeden! Ne spomeni lutorane ni da se šališ z menum!

Razgovor se nastavlja dok on priprema detalje za svoj mali ritual, izvođenje mise, a baka mu u tome nenametljivo pomaže.

Krleža: Opet pališ *kapucine*? Lijepo miriši ta ambra. Sviđa mi se više od tamjana.

Terezija (*važno*): A, nek gori! Veliš da ti je po volji kak diši, a nikomu ne smeta... pa nek tira zle duhe fkraj od nas. Ah, ah Otec naš!

Krleža (*prostire bijeli stoljnjak na komodu*): Ali ti znaš da ja u duhove ne vjerujem... i da... svaki put na Dušni dan kad...

Terezija (*srdito ga prekine*): Daj, daj, daj začkomi! Da nisi ni pisnul o tim svojim spremišlavanjima – ali ima, ali nema Boga! (*Prekriži se i potihlo izgovori gledajući prema gore.*) Oprosti mu Božek dragi kaj pak bogohuli. (*Srdito prema njemu.*) Kaj ti znaš gde je preminuleh duš prebivališće, gda se još prav ni spavuličil nesi!

Sram me je s tebum! (*Krleža odlaže sve i dotrči oko stola do nje i zagrlji je oko pasa.*)

Krleža: Dobro, dobro, dobro... nemoj se ljutiti... ne bum više nikad. I sama veliš da (*naglašeno*) “gdo mladost prez falinge zveršiti kani, bolše da ni opal z matere”.

Terezija: Je, velim tak! Al onda da se falinga Boga ne dotikavle. (*Prekriži se i poljubi križ.*) Budi priseben, sinek! Ah, ah Otec naš! (*Poljubi ga u čelo.*)

Krleža (*zamišljeno tiho da ga ne čuje*): Viš, babica, a to s Bogom i z menom je baš moja “falinga”.

Oboje sjednu. Na scenu dolazi Pripovjedač i započinje priču. Kasnije dolazi i Drugi pripovjedač pa naizmjenice pripovijedaju detalje iz Krležina života.

Drugi prizor

Pripovjedač I., Krleža i Baka

Pripovjedač I.:²

Terezija Goričanec, Krležina baka, bila je iskreno religiozna. Način njenog vjerovanja bio je fantastičan, pomalo pučki demoniziran, ali bogomoljka nije bila. Kosa joj je bila crna kao ebanovina, gusta, silan talas do koljena, a mirisala je opojno gusto po nekom miomirisnom ulju. Govorila je malo s ironičnim potitravanjem usnice uz prizvuk podsmijeha za svoje bližnje, spram kojih se odnosila uzvišeno. No, unatoč svetinjama koje je mali Krleža često superiorno izvrgavao ruglu, starica ga je voljela i uvažavala.

Krleža (*da je udobrovolji*): A kak ide ono o kruhu?³ (*Prisjeća se bakinih fraza pa ih recitiraju kao pjesmicu.*) “Črni kruh, prosti, kmetski, kaj ga ni pes polapsati štel ne bi... Lukačev fini kak zlevanka...

² Likovi Pripovjedača uvedeni su u drugome prizoru kako bi se svi dijelovi Krležina teksta mogli dramatizirati cjelovito, bez suvišna dodavanja, a da Krležino sjećanje postane živo i uvjerljivo, što bliže čitatelju. Pripovjedačeve dionice, ovdje otisnute podebljano, jesu najčešće citati iz Krležina izvornika, zatim parafraze i autorska “objašnjenja” (op. T. Ruža)..

³ Ulomak o kruhu (u Krležinu izvorniku na str. 81.) u našem tekstu zamišljen je i dramatižiran kao pučka pjesmica, radi dinamičnosti prizora (op. T. R.).

Terezija (*nastavlja*): Kvasni posejnak?

Krleža: Znam! "Kvasni posejnak je fajn v požirak!"

Terezija: A komisni?

Krleža (*nastavlja*): "Komisni je kisel kako domobranski pezdec." (*Smije se.*)

Terezija: A pšenični al pak hrženi?

Krleža: Aaaa, znam i to: "Pšenični al pak hrženi, falačec ječmeni pred sebe deni, pak da vidiš kak se vrabec ženi." (*Baka zaplješće.*) A dalje? Maslen paprenjak?

Terezija: Neee, postružnjak!

Krleža: Aha! "Postružnjak je rahel i puhek kak spongja, ak se pod pepelom v krušnici speče."

Terezija (*nastavi*): Sad paprenjak!

Krleža: "Maslen paprenjak al pak medenjnak, gdo ga neče v požirak je (*skupa*) bedak!"

(*Prisjeća se fraza.*) "Kruhar kruha mesi..."

Terezija (*nastavlja*): "...dečec, dober jesi."

Krleža: "Kruhar kruha smudi..."

Terezija (*nastavlja*): "...dečec, dober budi." *Smiju se.*

Krleža: Pa dobar sam. Vidiš da sam zapamtio sve o kruhu. A zakaj veliš da crnoga "ni pes polapsati štel ne bi"?

Terezija: Zato kaj ni pesu ni fini!

Krleža: A kakav je onaj (*pokušava se sjetiti*)... komisni?

Terezija (*smije se*): Pa kak pezdec! Kaj ne znaš kakav bi mogel biti? Ja ti ga spečem. Hočeš!

Krleža: Neeeeee!

Terezija: Kaj onda spitavleš gda znaš.

Krleža: Da vidim jel se još srdiš na mene.

Terezija (*uozbilji se*): Ne, ne srđim se, al noru pamet dobim saki put gda Boga vu pitanje deneš. Ah, ah Otec naš! (*Prekriži se.*)

Treći prizor

Pripovjedač II., Krleža, Baka, Kuma i Pripovjedač I.

Pripovjedač II.:

Bila je poganski praznovjerna, ali istodobno i katolički uzvišena. Postila je strogo i propisno, a njen križni put, njene svibanjske pobožnosti, njen molitvenik, njena krunica i cjelivanje križa od sedefa, sve je to bilo protkano

prozirnom koprenom meteoroloških predviđanja. Njeno praznovjerje i njena vjera u nečiste i zle duhove, u život i prisutnost pokojnika, koji se ne javljaju samo u snu, nego i u titranju dušice ili pucketanju ormara, sve je to bila čudna mješavina hiljadugodišnjeg poganskog iskustva i čudne nadnaravne sile u koju nije nikada posumnjala ni trenutka.

Krleža: Ma danas sam malo smušen, ružno sam sanjao.

Terezija (*s naročitim interesom*): Kaj si senjal? Koga si senjal? Mrtvaca? Piceke? Konja? Si morti zuba senjal?

Krleža: Krepanu ribu u mutnoj vodi.

Terezija (*ponovi iznenađeno i prekriži se*): Krepanu ribu v kalni vodi???

Krleža: Je, to sam sanjal babica. Baš takvu štuku nam je sused Štef donesel za Vuzem.

Terezija (*sumnjičavo*): To ni dober znak!

Krleža (*publici*): Joj ne opet!

Terezija: Sinek dragi, riba znači slabo ili beteg, a kalna voda isto to.

U tom trenutku Krleža uoči da su se vrata sama otvorila.

Krleža: Glee! Vrata se sama otvaraju, propuh je!

Terezija: Neje propuh, (*prekriži se*) dete moje! Ništ ti ne razmeš. Neje propuh, to je znak da bu negdo došel, neki gost. Ah, ah Otec naš!

Krleža: Ma babica, prosim lepo, propuh je...

U tom trenutku na vratima se pojavi kuma s tanjurom kolača u rukama.

Kuma: Bog dej dragi susedi!

Krleža (*za sebe zapanjeno*): Ne mogu vjerovati! Pa kak' je to moguće?

Terezija (*potiho, samo Krleži*): Sem ti rekla! (*Dalje se obraća Kumi.*) Dober den draga Kumica!

Kuma: Ah nije dober den, se me boli pak sem Vas, Stara Mama, došla pitati zakaj sem tak spotrta. Ali me vreme gazi ili je kaj hujšega?

Terezija (*potiho Krleži*): To ti je tvoja štuka v kalni vodi – zlo, sem ti rekla.

Kuma (*obradi se Krleži*): Mali, zemi si hajdinsku gibanicu, friška je.

Krleža uzima kolač, a njih dvije nastave razgovarati. Terezija joj uzima dlan i gata joj. Živo gestikuliraju u tišini, a na scenu dolaze dva Pripovjedača koji pričaju priču o Terezijinom praznovjerju.

Pripovjedač I.: Baka Terezija pratila je kretanje sunca i oblaka i ona je znala da sunce za oblakom znači kišu. Krvavo nebo značilo je vjetar, a rogati mjesec donosio bi promjenu vremena.

Pripovjedač II.: Kad bi se zvijezde činile kao da su na dohvat ruke, značilo je da će kišiti.

- Pripovjedač I.: **Proljetna grmljavina...**
Pripovjedač II.: ... **opet kiša.**
Pripovjedač I.: **Mokro Medardovo...**
Pripovjedač II.: ... **i opet kiša.**
Pripovjedač I.: **Kada svrbe tabani...**
Pripovjedač II.: ... **predstoji vam put.**
Pripovjedač I.: **Kad vas svrbi desni dlan...**
Pripovjedač II.: ... **dat ćete novce.**
Pripovjedač I.: **A kad svrbi lijevi...**
Pripovjedač II.: ... **dobit ćete novce.**
Pripovjedač I.: **Pile pod šparhetom...**
Pripovjedač II.: ... **gost u kući.**
Pripovjedač I.: **Pijevac u sumraku...**
Pripovjedač II.: ... **mrtvac je u blizini.**
Pripovjedač I.: **Ćuk na krovu...**
Pripovjedač II.: ... **sigurna smrt jednoga ukućana.**
Pripovjedač I.: **Glas sove...**
Pripovjedač II.: ... **smrt.**
Pripovjedač I.: **Kukavica natašte...**
Pripovjedač II.: ... **bolest utrobe.**
Pripovjedač I.: **Vrana pred kućom...**
Pripovjedač II.: ... **svarit će se mlijeko.**
Pripovjedač I.: **Ako lastavice lete nisko...**
Pripovjedač II.: ... **kiša.**
Pripovjedač I.: **Kokoš ili vrabac u prašini...**
Pripovjedač II.: ... **isto kiša.**
Pripovjedač I.: **Kad se mačka umiva...**
Pripovjedač II.: ... **lijepo vrijeme!**
Pripovjedač I.: **Glas psa koji zavija noću...**
Pripovjedač II.: ... **smrt ili velika nesreća.**
Pripovjedač I.: **Nepoznati pas koji ne njuška, nego juri podvinuta repa i pognute glave...**
Pripovjedač II.: ... **nečastivi!!!**
Pripovjedač I.: **Lisica na putu...**
Pripovjedač II.: ... **zle vijesti.**
Pripovjedač I.: **Krepana riba u snu...**

Pripovjedač II.: ... **slabo ili bolest.**

Pripovjedač I.: **Zmija u snu...**

Pripovjedač II.: ...**sreća!**

Pripovjedač I.: **Kako je to ona gatala, Krleži nikada nije bilo jasno, ali kad bi čula da je negdje puknula čaša sama od sebe, odmah bi se uozbiljila i rekla: "To nije dobar znak!"**

Pripovjedač II.: **A ako bi se otvorila vrata sama od sebe, bio je to znak da dolazi dragi gost. Vjerovala je i u znakove iz prekogrobnog svijeta pa kad bi zatitrala dušica ili pucketnuo ormar, nije ni sumnjala da je u kući duh.**

Kuma (*diže se sa stolca*): Bog vam plati, Stara Mama! Već sem mislila da sem fest betežna. Ak Vi veliste da me kosti boliju samo jer se vreme menja, onda bu se v redu.

(*Sad se obrati samo Krleži*) Viš kak su oni, Stara Mama, dobri i spametni, se znaju! (*Odlazi.*) Doviđenja!

Krleža: Bok Kuma!

Terezija: Doviđenja!

Nakon što kuma ode.

Krleža (*smije se i podrugljivo baki*): Prosim Njih ponizno, Stara Mama, to je sve larifari, ta njihova riba i mutna voda i ćuk i sova i zmija i... sve drugo.

Terezija (*nasmije se i zamahne rukom plašeci ga*): Morti je to lari-fari, al ja tvoju mašu denes još nesam čula.

Krleža (*brzo krene po svijeću*): Evo, evo, samo još malo...

Krleža upali svijeću, okrene se po sljedeći rekvizit, a baka se uspaniči.

Terezija: Ah, Otec naš! (*prekriži se*) Plamen se stresel! O Božek kakvi den? Još jen gost v hiži!

Krleža: Kakav gost?

Terezija: Ne znam točno, ah Otec naš, ali mi se vidi da bi z nama mogel biti... duh.

Krleža: Duuuuh?! Opet se šališ?!

Četvrti prizor

Pripovjedač I., Krleža i Baka

Pripovjedač I.: **Mali Krleža nije nasjedao njezinoj magiji, ni mačkama, ni noćnim priviđenjima, ni pokojnicima, ni bilo kakvim drugim zlokobnim sjenkama kakve uznemiruju ljude sve do danas. No, baka Terezija bila je sklon na svim oblicima praznovjerja. Možda je uzrok tomu njezina osobna tragedija, činjenica da je postala udovicom sa četrdeset i pet godina (ne s trideset i**

pet kao što je napisao sam Krleža u svojem dnevniku)⁴ te da je sama morala uzdržavati svoje jedanaestero djece.

Terezija (*publici*): Tuliko ih je pomrlo v mojem življenju... I tak je teško bilo ostati bez njih... Moj muž Juraj Drožar, zidar, i ja imali sme šestero dece predi ženidbe. On je bil dovec pak su njegove dve kčeri bile kak da su moje gda smo počeli skupa živeti. Gda sme na koncu stali pred oltar, dobili sme išče četvero dece. Zo četrdeset i pet let, zgubila sem muža i o seh jedanašt sem se sama brinula. Pokle su mi tri anđela k Bogeku prešla još dok su bili čisto mali. (*Prekriži se i poljubi križić na vratu.*) Ne znam šte mi je od njih ve došel.

Krleža: Prosim Njih ponizno, Stara Mama, najte me plašiti.

Terezija (*nasmije se*): No, sinek moj zlatni, bu ta tvoja zornica? Več je vreme večernici!

(*Smije se.*) Vrni mi groš!

Krleža: Pa ti me stalno prekidaš s duhovima i... gatanjima i... s lari-fari pričama.

Terezija (*šaljivo*): Nemreš boga švanjiti i stati za oltarom! To ti je lari-fari, a ne moje gatanje. V ništ ne veruješ, a dobro znaš da je Stvoritelj, vsega sveta učinitel, bognedaj da te Strela... lutoranjski šmrklivec! Ah, Otec naš!

Krleža: No dobro, dobro. Sve je spremno. Vrijeme je za misu. (*prijeteći*) I budi ozbiljna.

(*Počinje misu.*) In nómine Patris, et Fílii, et Spíritus Sancti. Amen.

[*U ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga. Amen.*]

U pozadini traje ovaj mali ritual, a Pripovjedač preuzima riječ.

Peti prizor

Mali Krleža, Pripovjedač I. i Pripovjedač II.

Pripovjedač II.: **Poslije četrdeset godina, u ratnom Zagrebu, Krleža će u svojoj pedesetoj godini zapisati: “U dramatskom sudaru posluživao sam kod prvih svetih misa, razvijajući se u krugu svojih protuslovlja, više-manje nesvjesno, ali zato ne manje intenzivno u smjeru praktičnog ateizma...” i tako će objasniti svoje stavove naspram vjere kojoj ga je usmjeravala njegova baka Terezija. U bezbrižnim trenucima djetinjstva očito mu je baš ona bila najmiliji član obitelji, unatoč svim “protuslovljima” koja ih nisu razdvajala, već očito zbližila.**

⁴ Prema Denisu Peričiću, u: Grabar, I. i Peričić D., *Zavičajnost Miroslava Krleže*, Posebno izdanje Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu, knjiga 17.

Mali Krleža sad ostavlja sve rekvizite, skida albu, stane ispred komode (improviziranog oltara) i obraća se publici dok baka sjedi mirno.

Krleža: Usprkos mojoj balavoj superiornosti koja je često njene svetinje izvršavala ruglu, starica je mene uvažavala, a kad bih kod svog kućnog oltara celebri-
rao misu, bila mi je vjernom publikom.

Pripovjedač I.: **No u stvarnosti, sjećao se Krleža, stvari su izgledale drukčije: “Slušajući orgulje, ministriram kao pravi glumac vještak, koji je zapravo poganin, koji riječima glumi, a srcem je odsutan. Tako je klasična biblijska laž postala mojom vlastitom tajnom i to pred licem božjim.”**

Pripovjedač II.: **“Da lažem, da samo glumim pobožnog ministranta, da sam duhom odsutni fantast, praktični bezbožnik, to nisam smio priznati nikome, pak ni Gospodinu Bogu na ispovijesti, jer je to predstavljalo veliku opasnost, koja je mogla da zadre u moju ulogu dobrog đaka, dobro odgojenog ljubimca biskupa, kanonika, gvardijana i crkvenjaka. Bila je to opasna igra na rubu krivovjerstva i odmetništva.”**

Krleža: Poslije nekoliko stotina sumračja koja sam proveo sa svojom bakom po majci, stigla su me teža vremena: drama u gimnazijskim danima zbog koje sam s petnaest godina poželio otići u senjski konvikt. No, otac mi nije dozvolio pa sam pobjegao u Pečuh, u Mađarsku, protiv njegove volje, naravno. Ali... to je već neka druga priča.

KRAJ

Tumač manje poznatih riječi, fraza i pojmova

<i>bogomoljka</i> , <i>pejor.</i> ona koja se stalno moli Bogu, licemjerka	<i>jeftinejše</i> , jeftinije
<i>buš</i> , budeš	<i>kaj hujšega</i> , što gorega
<i>cveteju ti nokti</i> , cvatu ti nokti	<i>kalna voda</i> , mutna voda
<i>čkomela bum</i> , šutjet ću	<i>komisni kruh</i> , tvrdi vojnički kruh
<i>čudaj penez</i> , mnogo novaca	<i>kruh postružnjak</i> , vrsta kruha od ostataka tije- sta koje se struže s posude
<i>fakin</i> , mangup	<i>maslen paprenjak</i> , beskvasan kruh začinjen paprom
<i>falačec</i> , komadićak, komadić	<i>Medardevo</i> , blagdan sv. Medarda u lipnju
<i>falinga</i> , pogreška, nedostatak	<i>mi se vidi</i> , čini mi se
<i>fest betežna</i> , jako bolesna	<i>monstranca</i> , posudica za posvećene hostije u obliku sunca, pokaznica
<i>fkraj</i> , maknuti se	<i>morti</i> , možda
<i>friška</i> , svježa	<i>najte</i> , nemojte
<i>gdo</i> , tko	<i>ne dotikavle</i> , ne tiče se
<i>groš</i> , novčana jedinica; sitan novac	<i>negdo</i> , netko
<i>hajdinska gibanica</i> , kolač od heljdina brašna	
<i>hrženi kruh</i> , raženi kruh	

ni videti, ne vidi se

kapucin, mala mirisna piramida

požirak, jednjak

plebanuš, župnik

prebendar, svećenički čin

prebivališće, mjesto prebivanja

pred sebe deni, pred sebe stavi

predi, prije

prekšćera, prekjučer

puhek, mekan (kruh)

rahel, rahao (kruh)

seh jedanaest, svih jedanaestero

smuditi, prepeći

spongja, spužva

spotrta, strgana

spremišljanja, razmišljanja

šćera, jučer

šmrklivec, pejor. balavac

šparhet, štednjak

šte mi je, koji (koje) mi je (dijete)

tirati, tjerati

tuliko, toliko

ve, sad

začkometi, zašutjeti

zlevanka, vrsta kolača

Da te, kakti lutorana, potare sveti Križ! osuda krivovjerstva (fraza doslovno preuzeta iz proze *Djetinjstvo u Agramu*)

Gda se još prav spavuličil nesi! Kad si još neiskusnan!; Kad još pojma nemaš (o životu)! (fraza doslovno preuzeta iz proze *Djetinjstvo u Agramu*)

Gdo mladost prez falinge zveršiti kani, bolše da ni opal z matere. Tko mladost misli bezgrešno provesti, bolje da se nije ni rodio! (fraza doslovno preuzeta iz proze *Djetinjstvo u Agramu*)

Kaj ga ni pes polapsati štel ne bi. Što ga ni pas ne bi ponjušio.

Kam ti je šamrl vušel? Gdje ti je stolčić?; Kamo ti je pobjegao?

Kvasni posejnak je fajn v požirak! Kvasni posejnak (vrsta kruha) baš je ukusan!

Sram me je s tebum! Sramim te se!

Veliš da ti je po volji kak diši... Kažeš da ti se sviđa miris...

Za pet ran Kristušovih! kletva, Za pet rana Kristovih!

Literatura:

Autobiografije hrvatskih pisaca, AGM, Zagreb, 1997., str.794.

Brezovački, T., *Dramska djela, pjesme*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Zora, MH, Zg, 1973.

Duda-Jurić-Šporer-Zlatar, *Lektira na dlanu*, Sysprint, Zagreb, 2002.

fragmenti tekstova Krležinih biografa (S. Lasić, M. Đilas), internet

Grabar, I. i Peričić D., *Zavičajnost Miroslava Krleže*, Posebno izdanje Zavoda za znanstveni rad u Varaždinu, knjiga 17.

Hrvatska književna enciklopedija, *Krleža, Miroslav*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2010.

Krleža, M., *Balade Petrice Kerempuha*, Sarajevo, 1982.

Krleža, M., *Djetinjstvo 1902. – 1903. i drugi zapisi*, Zora, Zagreb, 1972. (*Djetinjstvo u Agramu*)

Krleža, Miroslav Wikipedija

Kuzmanović, Mladen, *Krleža u sjeni Terezije*, Matica hrvatska, 1998.

Lasić, Stanko, *Krleža – kronologija života i rada*, Grafički zavod hrvatske, 1982.

Mirošević Franko, *Godina 1903. u Hrvatskoj u hrvatskim udžbenicima*, PDF format, internet

Pavletić, V., *Krleža, Miroslav*, biblioteka Arion, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983. (i tonski zapis)

Zelmanović, Đorđe, *Kadet Krleža*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1987.

Rječnici

Anić, V., Rječnik hrvatskoga jezika, Novi Liber, Zagreb 1991.

Brezovački, T., *Dramska djela, pjesme*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Zora, MH, Zg, 1973.

(rječnik)

Krleža, M., *Balade Petrice Kerempuha*, Sarajevo, 1982. (rječnik)

Pavletić, V., *Krleža, Miroslav*, biblioteka Arion, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983. (rječnik)